

УДК 159.923+159.955

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.3.20>**ОЛЬГА ВІКТОРІВНА МЕДВЕДЕВА,***кандидат соціологічних наук,**Харківський національний університет внутрішніх справ,**кафедра педагогіки та психології;* <https://orcid.org/0000-0003-4445-7355>,*e-mail: medvedieva08@gmail.com***САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК КОНТЕКСТ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ
У ПРАЦІВНИКІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ**

Подано результати дослідження саморегуляції в контексті критичного мислення у кіберполіцейських. Теоретично доведено, що саморегуляція виступає однією із центральних складових критичного мислення, а взаємодія цих феноменів посилює ефективність функціонування кожного з них. Зазначено, що особливого значення розвинуті критичне мислення та саморегуляція набувають у професійній діяльності поліції.

Методичний інструментарій: тест критичного мислення, методика дослідження самоуправління, методика діагностики фокуса регуляції. Вибірка: першу групу склали 47 кіберполіцейських, другу – 51 цивільний IT-фахівець. Емпірично виявлено, що кіберполіцейські демонструють вірогідно більшу вираженість самомотивації, афективного самоконтролю, здатності до концентрації, інтеграції суперечностей і фокуса профілактики та вірогідно менші показники самовизначення, саморелаксації та фокуса просування.

Ключові слова: кіберполіцейські, критичне мислення, поліція, саморегуляція, фокус регуляції.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Мінливість сучасного світу стає викликом фахівцям, які для збереження та зростання ефективності власної професійної діяльності стикаються з необхідністю постійно нарощувати нові знання відповідно до нових вимог щодо результатів їхньої праці та умов життєдіяльності в цілому – як у соціальному, так і у психологічному аспекті. Здатність до професійного й особистісного саморозвитку визначається не лише готовністю до змін та комплексом індивідуальних характеристик. Особливої значущості набуває здатність критично оцінювати наявні знання, навички та стереотипи поведінки, зіставляти їх з тими різноманітними трансформаціями, які є характерними для сучасного суспільства, що обумовлює зорієнтованість на оновлення вже відомої інформації та забезпечує спрямованість на професійне самовдосконалення суб'єкта праці. Важливою в цьому сенсі якістю стає критичне мислення, яке виступає вагомим чинником успіху фахівців у високотехнологічних професіях (Елин, 2015; Živković, 2016) і тих видах діяльності, представники яких стикаються з широким діапазоном критичних інцидентів, зокрема у поліціюванні (Deckha, 2020; Mabry, 2017). О. Шемчук (2019), розглядаючи проблему професійного мислення, звертає увагу на критичне мислення як невід'ємну

його складову та, спираючись на наукові напрацювання сучасних дослідників, констатує, що критичному мисленню притаманною є розумова діяльність оцінного характеру, яка стає підґрунтям для вдосконалення професійної компетентності фахівця, його здатності здійснювати конструктивні перетворення, адекватні сутності тих трансформаційних процесів, які відбуваються у просторі життєдіяльності суб'єкта. Л. Ларсон і Т. Міллер (2011) констатують, що на початку XIX століття Міжнародне товариство технологій в освіті зосередило фокус уваги на низці найважливіших у цифрову епоху навичок, до яких, крім засвоєння технологічних концепцій та операцій, готовності до інновацій, креативності, здатності вирішувати проблеми та ухвалювати рішення, увійшли також і навички критичного мислення.

Одним із провідних компонентів критичного мислення сучасні науковці вважають здатність особистості до саморегуляції (Kitsantas, Baylor, Hiller, 2019; Lau, 2015; Lutfiyana, Ardini, Setyorini, 2021). Дослідники пов'язують рівень ефективності критичного мислення зі ступенем розвитку здатності до саморегуляції (Leasa, Corebima, Batlolona, 2020; Maksim et al., 2020) та визначають критичне мислення як медіатор її розвитку (Arslan, 2018;

Sukartiningasih, Sarmini, Jacky, 2019). П. Фачіоне і Н. Фачіоне (2013), виходячи з результатів детального розгляду різних концепцій критичного мислення, розглядають цей феномен як саморегуляцію процесів оцінювання, що поєднують такі компоненти, як інтерпретація, аналіз, оцінювання, формулювання висновків, а також дослідження та розкриття змісту фактів, який може бути прихованим, із застосуванням концептуальних та методологічних критеріїв, доказів і контексту ситуації, на чому ґрунтується ухвалення рішення. У межах цього підходу до розуміння змісту феномена критичного мислення інтерпретацію визначають як уміння розуміти та вербалізувати значення ситуацій, фактів, суджень, переконань, подій або процедур. Аналіз передбачає наявність уміння виявляти логічно встановлені зв'язки між твердженнями, свідченнями, питаннями та іншими варіантами презентації різноманітної інформації. Оцінювання розуміють як уміння виявляти ступінь вірогідності висловлювання або якісну вагу аргументу. Здатність до формулювання висновків обумовлює спроможність суб'єкта вміння визначати інформаційні елементи, необхідні для логічних висновків. Дослідження та розкриття змісту фактів забезпечується розвинутим умінням вичерпно викладати та пояснювати результати, детально розкривати ланцюжки мисленнєвої процедури та наводити аргументи.

Отже, саморегуляція виступає механізмом самоусвідомлення когнітивного досвіду, який посилює процеси критичного мислення (Leasa, Corebima, Batlolona, 2020). Спираючись на досвід зарубіжних науковців, О. Євдокімова та І. Ламаш (2019) констатують, що досконалі навички критичного мислення серед іншого виступають інструментом ефективного вирішення поліцейськими службових завдань та дають змогу успішно долати інциденти критичного характеру, які неодноразово виникають у діяльності працівників поліції різних підрозділів. О. Головіна (2019) визначає, що осучаснення системи підготовки фахівців юридичного профілю потребує формування в них критичного мислення як однієї з базових професійних компетенцій. В. Філіпс та Д. Барель (2009) підкреслюють особливу значущість критичного мислення для поліціантів, які працюють у сфері протидії та попередження кіберзлочинності, кіберзагроз та кібертероризму. Науковці вказують, що ефективне критичне мислення кіберполіцейських передбачає розвинуту здатність долати та усвідомлювати упередження, хибні припущення, міфи та хибні парадигми, які спричи-

няють спотворення інформації, можуть перешкоджати ефективному ухваленню рішень та мають наслідком ті чи інші прояви протиправної або віктимної поведінки. Удосконалення критичного мислення потребує від фахівців підрозділів кіберполіції розвитку здатності до продукування різноманітних шляхів вирішення проблем, спроможності поставити під сумнів та оскаржити сильні, на перший погляд, боки запланованих рішень, а також виявити переваги й оцінити практику ухвалення рішень. На думку дослідників (Phillips, Burrell, 2009), професіонали у галузі забезпечення кібербезпеки повинні сприймати цю ідею як стратегію критичного мислення, яка забезпечить цілеспрямоване та саморегульоване вирішення службових завдань.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Мета дослідження полягає у виявленні специфіки саморегуляції працівників кіберполіції в контексті критичного мислення.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань:

1. визначення особливостей вияву складових самоуправління у працівників підрозділів кіберполіції в контексті критичного мислення;
2. установлення специфіки фокуса регуляції у працівників підрозділів кіберполіції в контексті критичного мислення.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Мета і завдання дослідження обумовили вибір відповідного психодіагностичного інструментарію та методів математико-статистичної обробки даних.

Для діагностики критичного мислення було застосовано методику Л. Старкі (2004) в адаптації О. Луценко, що являє собою тест здібностей об'єктивного характеру та містить 27 завдань, що передбачають чотири форми відповіді якісного змісту, з яких лише одна є коректною. Отриманий загальний індекс критичного мислення дає змогу виявити рівень його розвитку (Луценко, 2014).

Використання опитувальника Дж. Кахл та А. Фурман (1998) «Методика дослідження самоуправління», валідацію та апробацію якого здійснили О. Мітіна та О. Рассказова, дало можливість диференціювати компоненти процесу саморегуляції, а саме такі блоки, як «Саморегуляція», «Самоконтроль», «Розвиток волі», «Чутливість до себе» та «Переживання загального життєвого стресу». Блок «Саморегуляція» містить 12 тверджень, які розподіляються за трьома шкалами: «Самовизначення», «Самотивація» та «Саморелаксація». Блок «Самоконтроль» охоплює 8 тверджень, розподілених за

такими шкалами, як «Когнітивний самоконтроль» та «Афективний самоконтроль». У блоці «Розвиток волі» 12 тверджень, що відповідають шкалам «Ініціативність», «Вольова активність» і «Здатність до концентрації». Блок «Чутливість до себе» складається з 12 тверджень, розподілених за шкалами «Орієнтація на дії після невдач», «Конгруентність до власних почуттів» та «Інтеграція суперечностей». До блоку «Відчуття загального життєвого стресу» належить 8 тверджень, з яких сформовано 2 шкали: «Подолання невдач» та «Орієнтація на дію в очікуванні успіху» (Митина, Рассказова, 2019).

Вивчення фокуса саморегуляції здійснювалось за допомогою опитувальника «Методика діагностики фокуса регуляції», створеного Е. Т. Хігінсом і Ф. Пінеллі (2020), процедура валідазації та апробації якого була проведена В. Гершкович зі співавторами. Основний концепт теорії фокуса регуляції визначає, що регуляція цілеспрямованої поведінки здійснюється за рахунок таких систем саморегуляції, як фокуси просування та профілактики (відповідні шкали містять 6 та 5 питань), які передбачають якісні відмінності шляхів саморегуляції, спрямованої на досягнення бажаних результатів (Гершкович и др., 2019).

Математико-статистична обробка даних здійснювалася з використанням таких методів: для порівняння усереднених показників було застосовано t-критерій Стьюдента (для незалежних груп), для порівняння частоти вияву досліджуваної ознаки між двома вибірками було використано кутове перетворення Фішера.

У дослідженні взяли участь 98 респондентів з високим рівнем критичного мислення за методикою Л. Старкі: до першої групи ввійшло 47 працівників кіберполіції, до другої – 51 цивільна особа, працівники ІТ-компаній з вищою освітою за спеціальністю «Кібербезпека».

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Дослідження передбачало декілька етапів. На першому етапі ми виявляли рівень критичного мислення у 135 респондентів. Серед 63 працівників поліції високий його рівень продемонстрували 47 осіб (74,6 %), серед 72 цивільних працівників ІТ-сфери його було виявлено у 51 досліджуваного (70,8 %). Середній рівень критичного мислення було встановлено у 16 поліцейських (25,4 %) та 21 цивільного ІТ-спеціаліста (29,2 %). Аналіз частоти вияву високого рівня критичного мислення не виявив вірогідних відмінностей між групами ($\phi = 0,493$, відмінності не досягають рівня значущості). На наступних етапах ви-

вчення саморегуляції в контексті критичного рівня були задіяні досліджувані з високим його рівнем.

Високий рівень критичного мислення відбивається у розвиненості операціональних його ланок, здатності контролювати емоційні стани, які деструктивно впливають на аналіз інформації та процеси ухвалення рішень, спроможності розпізнавати маніпулятивний характер різних повідомлень та відрізняти припущення від реально підтверджених фактів, здатність розуміти причини й наслідки певних подій, встановлювати зв'язок між ними, об'єктивно оцінювати власні можливості, виявляти толерантність до невизначеності та сформованість навичок ухвалювати ефективні рішення в її умовах, реалістичність у формулюванні мети та виборі засобів для її досягнення (Луценко, 2014). Першу групу становили працівники кіберполіції, другу – цивільні ІТ-спеціалісти.

На думку Т. Курмі (2021), незважаючи на те, що критичне мислення вважається необхідною умовою ефективної діяльності поліції, кількість емпіричних досліджень, спрямованих на вивчення чинників цього феномена, є досить обмеженою. Для практики поліціювання необхідним стає більш детальне розуміння того, яким чином функціонує критичне мислення у різних видах поліцейської діяльності. Якщо вважати таке мислення складовою професійної майстерності працівника поліції, пов'язаною з ухваленням рішень, тоді важливо більш глибоко розуміти те, яким чином регулюються зусилля, спрямовані на реалізацію необхідного рівня критичного мислення поліціанта, що забезпечує виконання службових завдань належним чином відповідно до поставлених цілей. Це обумовлює необхідність розглянути різні чинники, пов'язані з критичним мисленням. Дослідниця підкреслює, що глибокий аналіз критичного мислення передбачає визнання того, що існують різні його аспекти, які можуть впливати на результативність окремої особи у вирішенні завдань.

Другий етап дослідження було присвячено вивченню компонентів процесу саморегуляції. У науковій літературі саморегуляцію узагальнено визначають як здатність особистості контролювати та цензурувати власну активність, що передбачає формування мети, застосування, обмірковування та вибудовування стратегій досягнення поставлених цілей, контроль процесу наближення до мети і внесення необхідних коректив. Саморегуляція відіграє важливу роль у реалізації критичного

мислення, оскільки для того щоб систематично аналізувати ідеї та уникати необдуманих суджень, є необхідною здатність здійснювати довільні зусилля та спроможність самостійно регулювати власні зусилля (Lau, 2015). Стосовно діяльності поліціювання, яка потребує розвинутих навичок критичного мислення, О. Федоренко (2019) вказує на значущість розвитку саморегуляції як важливої умови формування професійної культури сучасних працівників поліції.

Провідним поняттям у моделі саморегуляції, яку пропонує Дж. Кахл (2021), виступає самоуправління, що інтегрує складні когнітивні процеси вищого рівня, які залежно від фокуса спрямованості розподіляються за компонентами, зміст яких дає змогу диференціювати механізми саморегуляції.

За блоком «Саморегуляція» було виявлено, що працівники кіберполіції порівняно із цивільними досліджуваними демонструють вірогідно більші показники за шкалою «Самомотивація» ($11,59 \pm 0,42$ та $10,03 \pm 0,37$; $t = 2,79$, $p \leq 0,01$) та вірогідно менші – за шкалами «Самовизначення» ($9,63 \pm 0,55$ та $11,37 \pm 0,61$; $t = 2,12$, $p \leq 0,05$) і «Саморелаксація» ($9,46 \pm 0,70$ та $11,29 \pm 0,53$; $t = 2,08$, $p \leq 0,05$). Отже, кіберполіцейські є більш спроможними підтримувати позитивну емоційну забарвленість діяльності та зберігати мотивацію навіть у ситуації монотонних, одноманітних дій, що посилює здійснення дій за межами стресової ситуації у рутинних процесах праці. Цивільні ІТ-фахівці відрізняються більшою відповідністю мети діяльності внутрішній позиції власного «Я», потребам суб'єкта, його бажанням, більшою автономністю та зорієнтованістю на досягнення особисто значущих цілей. Також цим досліджуваним притаманна здатність коригувати рівень власної активності з метою оптимізації процесів виконання поставлених завдань.

За блоком «Самоконтроль» показник такої його складової, як «Афективний самоконтроль» є вірогідно більш вираженим у групі кіберполіцейських ($13,69 \pm 0,84$ та $11,14 \pm 0,91$; $t = 2,06$, $p \leq 0,05$), тоді як за шкалою «Когнітивний контроль» істотно більший показник визначено у групі цивільних ІТ-працівників, на відміну від поліціантів ($27,98 \pm 0,72$ та $25,49 \pm 0,94$; $t = 2,10$, $p \leq 0,05$). Більша схильність до афективного контролю дає змогу характеризувати досліджуваних першої групи як більш здатних в умовах стресу зберігати орієнтацію на певну мету, долати тривогу, планувати та здійснювати діяльність незалежно від впливу екстремальних умов. Предста-

вники другої групи демонструють більшу вираженість когнітивного контролю, який реєструється через здатність до планування, планомірного формування системи цілей, деталізацію шляхів їх досягнення, прогнозування можливих перешкод та поетапне конструювання шляхів їх подолання.

І. Клименко (2017) підкреслює, що як здатність до саморегуляції, так і здатність до самоконтролю є професійно важливими характеристиками для працівників поліції, оскільки ці якості обумовлюють рівень ефективності їх професійної взаємодії та поведінки в екстремальних умовах діяльності й виступають чинником формування оптимальних варіантів реагування на різноманітні ситуації під час виконання службового обов'язку.

У блоці «Розвиток волі» відмінності між досліджуваними групами не досягають рівня значущості за шкалами «Ініціативність» ($11,27 \pm 1,16$ та $11,35 \pm 0,89$; $t = 0,05$) та «Вольова активність» ($21,16 \pm 0,86$ та $21,48 \pm 1,04$; $t = 0,24$), тоді як за шкалою «Здатність до концентрації» у першій групі ($12,26 \pm 0,47$) виявлено показники вірогідно більші, ніж у другій ($10,51 \pm 0,52$), за $t = 2,50$, $p \leq 0,01$. У системі саморегуляції вольові зусилля актуалізуються та залучаються у реалізацію дій після формування намірів, створення плану, що стає підґрунтям для трансформації наміру в дію та подальше підтримання активності. Отримані відмінності свідчать, що працівники кіберполіції є більш здатними концентруватися на здійсненні діяльності, виводити за межі уваги ті стимули, які відвертають їх від виконання завдань, що стає перешкодою для подразників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, які заважають досягненню поставленої мети. Водночас респонденти обох груп виявилися однаково ініціативними, здатними витратити необхідну для виконання завдань енергію, мобілізувати себе для ініціації діяльності попри те, що її мета може бути значущою або для них самих, або для інших людей, спроможними підтримувати необхідний рівень енергії й витратити сили для успішного продовження діяльності, протистояння пасивності та втілення намірів у дію та досягнення мети.

За блоком «Чутливість до себе» показник за шкалою «Інтеграція суперечностей» у першій групі ($33,09 \pm 1,28$) вірогідно перевищує показник за цією шкалою у другій групі ($29,22 \pm 1,17$), за $t = 2,23$, $p \leq 0,05$. Разом із цим досліджувані групи не виявляють відмінностей за шкалами «Орієнтація на дії після невдач» ($10,96 \pm 1,18$ та $11,05 \pm 0,97$; $t = 0,06$) та «Конгруентність до власних почуттів»

($8,87 \pm 1,07$ та $10,38 \pm 1,14$; $t = 0,97$). Саме чутливість до себе забезпечує процеси інтеграції та переробки різноманітних емоцій і досвіду, який може мати як позитивний, так і негативний зміст, усвідомлення, аналіз та реінтерпретацію суперечливих аспектів подій. Працівники кіберполіції виявляють більшу здатність до інтеграції суперечностей, яка забезпечує спроможність сприймати суперечливі за змістом думки й емоційні переживання, засвоювати суперечливий досвід як складову реально-го буття та сенсовно пов'язувати його із системою власних цінностей. До того ж усі досліджувані виявилися однаково зорієнтованими на дію після невдачі, що передбачає конструктивне ставлення до ситуацій неуспіху, готовність підтримувати орієнтацію на дію і враховувати досвід помилок у подальшій діяльності. Крім того, представники обох груп не відрізняються у виявах конгруентності до власних почуттів, є однаково здатними відрізнити важливі для себе аспекти життєдіяльності від тиску та бажань інших осіб, узгоджувати свої дії з власними цінностями та нормами всупереч зовнішньому пресингу.

У блоці «Відчуття загального життєвого стресу» показники за шкалою «Орієнтація на дію в очікуванні успіху» у групі працівників кіберполіції є вірогідно більшими порівняно з групою цивільних ІТ-фахівців ($12,01 \pm 0,59$ та $10,08 \pm 0,42$; $t = 2,66$, $p \leq 0,01$). За іншою складовою цього блоку – «Подолання невдач» – вірогідні відмінності між групами встановлені не були ($10,93 \pm 0,76$ та $11,12 \pm 0,85$; $t = 0,17$). Складові цього блоку інтерпретуються не за ознаками зовнішнього стресу, а через психологічний простір самоврядування, виходячи з того, що складові вимог і погроз наближаються за змістом до розуміння феноменів орієнтації на дію або стан у важких ситуаціях чи ситуаціях неуспіху (Митина, Рассказова, 2019). Виходячи з отриманих відмінностей, досліджувані першої групи є більш зорієнтованими на дію в очікуванні успіху в складних ситуаціях, пов'язаних із подоланням сильного тиску. Водночас респонденти обох груп рівною мірою виявляють налаштованість на подолання невдач, готовність до конструктивного вирішення проблемних ситуацій, яка виявляє тісний зв'язок із прагненням аналізувати та враховувати попередні помилки під час виконання завдань у перспективі.

Т. Курмі (2021), вказує, що наявність навичок критичного мислення не обов'язково означає, що суб'єкт здатен гнучко застосовувати навички критичного мислення відповідно до змісту різноманітних ситуацій з варіа-

тивним контекстом; він визнає необхідність використовувати критичне мислення у кожній ситуації; суб'єкт здатен спонукати себе використовувати навички критичного мислення у тих чи інших ситуаціях. Крім того, людина, яка не усвідомлює необхідності реалізувати свої навички критичного мислення, не є підготовленою до регуляції процесу критичного мислення і може за таких обставин бути неуспішною у вирішенні професійних або життєвих завдань, навіть якщо оцінка її здатності до критичного мислення свідчить про наявність відповідних умінь і навичок.

Стосовно результатів, отриманих у нашому дослідженні, вважаємо за необхідне підкреслити, що, незважаючи на низку відмінностей між працівниками кіберполіції та цивільними ІТ-фахівцями з високим рівнем критичного мислення, показники складових саморегуляції в обох групах відповідали нормативним даним, запропонованим авторами відповідної психодіагностичної методики.

Як було зазначено вище, важливу роль у процесах саморегуляції відіграє фокус її спрямованості. Саме ця теза обумовила зміст третього етапу нашого дослідження, який було присвячено вивченню фокуса регуляції працівників кіберполіції з високим рівнем критичного мислення.

Автор теорії фокуса регуляції Е. Хіггінс вважає, що фокус регуляції ґрунтується на досить специфічних базових механізмах. Унаслідок цього вся система регуляторного фокуса складається з базових механізмів, які генерують своєрідну налаштованість особистості на сприйняття, оцінювання та переробку інформації, тоді як афективна забарвленість цих процесів виступає джерелом інформації стосовно ступеня ефективності чи неефективності здійснюваних дій, спрямованих на досягнення цілей. Активність особистості регулюється відповідно до орієнтації на досягнення бажаної кінцевої мети, при цьому орієнтація може бути спрямована на рух уперед, тобто просування, або на попередження, профілактику можливих перешкод і неприємностей. Ці два ракурси розгортання процесів саморегуляції передбачають можливість реалізації активної або надмірно пильної стратегії досягнення мети. Використання активної стратегії передбачає певні гарантії отримання позитивних результатів та уникнення безуспішного завершення ситуації. Пильність як стратегія передбачає прагнення суб'єкта знайти підтвердження відсутності негативного результату, а також попередити саму можливість його виникнення у межах подій, що відбуваються (Higgins, Pinelli, 2020).

У нашому дослідженні було встановлено, що за шкалою «Фокус просування» показник у групі працівників кіберполіції ($21,37 \pm 0,79$) є вірогідно меншим, ніж у групі цивільних ІТ-фахівців ($24,19 \pm 1,02$), за $t = 2,19$, $p \leq 0,05$. Отже, для другої групи характерною є більша актуалізованість фокуса просування, який дає змогу вбачати у меті натхнення або реалізацію надії, що обумовлює вибір стратегій поведінки з певною часткою ризику. Фокус просування респондується у відчутті задоволеності успіхом та невдоволення від відсутності позитивних результатів. Особи, яким притаманний фокус просування, виявляють наполегливість та високий рівень мотивації, якщо завдання діяльності семантично оформлено у контексті сенсів просування, вони характеризуються більшою чутливістю до успіху та позитивних результатів діяльності. Це визначає специфіку регуляції дій, яка полягає у високій готовності до ефективної діяльності, що дає змогу успішно досягати її мети, що розцінюється суб'єктом як перемога чи певна форма виграшу. За шкалою «Фокус профілактики» показники, встановлені у групі кіберполіцейських, вірогідно перевищують показники за цією шкалою, визначені у групі цивільних працівників ІТ-сфери ($18,74 \pm 1,20$ та $15,91 \pm 0,66$; $t = 2,07$, $p \leq 0,05$). Тобто досліджувані першої групи відрізняються більш істотною активністю фокуса профілактики, яка в уявленнях суб'єкта наближає досягнення мети і виконання обов'язку, що потребує пильності у виконанні дій і впорядкованої системи профілактики помилок, які стають необхідною суб'єктивною умовою в досягненні окресленої мети. Регулятивні механізми, що забезпечують фокус профілактики, забезпечують такі афективні наслідки діяльності, як відчуття задоволеності за умови відсутності негативних наслідків чи різних втрат, а також незадоволеність у разі їх наявності. Саме це визначає чутливість осіб, які тяжіють до фокуса профілактики у регуляції діяльності, до наявності або відсутності негативних наслідків дій та ініціацію пильності, спрямованої на нейтралізацію вірогідних втрат або шкоди. Слід додати, що вираженість цього фокуса регуляції виступає чинником високого рівня мотивації активності суб'єкта у вирішенні поставлених завдань, якщо їх зміст задано термінологічною системою, яка відбиває сутність і мету профілактичних зусиль. Уважаємо доцільним зазначити, що варіативність зафіксованих в обох групах показників фокуса регуляції не відхиляється від нормативів, отриманих у процедурі валідазації та

стандартизації використаної нами психодіагностичної методики.

М. Молінес, М. Міфсад і А. Перье (2020) у дослідженні мотивації працівників поліції та умов їх оптимальної залученості до процесу виконання службових завдань запропонували розглядати перспективи саморегуляції через детальне вивчення фокуса регуляції, який, на думку цих науковців, виступає провідним компонентом у генерації необхідного рівня мотивації та залучення фахівців, сутність професійної діяльності яких відбивається у тезі «Служити та захищати». Було досліджено, яким чином фокус регуляції (просування чи профілактики) впливає на здатність до самопожертви як центральної складової цілісної системи мотивації в діяльності поліціювання і ступінь залученості фахівців до цієї діяльності. На вибірці, що складалася більш ніж із півтори тисячі поліціантів, було отримано результати, які підтвердили, що як фокус просування, так і фокус профілактики позитивно впливають на здатність до самопожертви та мотивацію суспільного служіння, що підкреслює значущу роль саморегуляції в цілому та фокуса регуляції зокрема для стимулювання мотивації поліцейських.

Отримані нами результати порушують питання щодо ефективності фокуса просування та фокуса профілактики у професійній діяльності, зокрема у діяльності поліціювання. Наукові напрацювання сучасних дослідників свідчать про те, що як фокус просування, так і фокус профілактики є індивідуально своєрідними чинниками адаптації працівників поліції до невизначеності в умовах реформування та організаційних змін. Ці наукові факти підкреслюють особливу роль фокуса регуляції в усвідомленні та прийнятті інноваційних змін у процесі перебудування традиційних принципів діяльності поліцейської організації (Tseng, Kang, 2008). У дослідженні, присвяченому виявленню впливу фокуса регуляції на формування реакції на злочин, дослідники (O'Brien, Oyserman, 2010) вказують на ймовірність того, що особи з фокусом просування та фокусом профілактики у сприйнятті та відповіді на злочин приймуть на себе різні ролі. За висловом цих авторок, перші візьмуть до рук «меч звинувачення», другі – «щит оборони», що свідчить про зв'язок фокуса просування із впевненістю у необхідності знайти та покарати злочинця, тоді як фокус профілактики є пов'язаним із прагненням попередити злочин та захистити жертву.

Для Національної поліції України провідною функцією, серед іншого, виступає протидія

злочинності. Крім діяльності, пов'язаної з виявленням злочинів та їх розслідуванням, виявленням осіб, які вчинили злочинні дії, та притягненням їх до відповідальності згідно із законом, діяльність поліцейських передбачає також здійснення превентивної діяльності, спрямованої на профілактику правопорушень, віднесеної до основних повноважень поліції та її провідних цілей у демократичному суспільстві. Крім патрульної поліції, одним із важливих завдань якої виступає превентивна діяльність, повноваженнями щодо попередження злочинності були наділені також й інші підрозділи, зокрема кіберполіція, яка вносить значущий внесок у втілення державної політики стосовно як протидії правопорушенням, які здійснюються у кіберпросторі, так і їх попередження та профілактики (Коваленко, 2016). Зважаючи на це, цілком логічною є активність фокуса профілактики в системі саморегуляції працівників кіберполіції, які взяли участь у нашому дослідженні.

На нашу думку, важливо також у контексті досліджуваної проблеми звернути увагу на емпіричні дані, отримані Д. Локса й А. Ко (2016), які виявили, що професійна діяльність в ІТ-сфері потребує саморегуляції для планування програмних рішень, а накопичення конструктивного досвіду програмування обумовлюється високим рівнем самоконтролю. Тренінгова підтримка розвитку навичок саморегуляції збільшує успіх у вирішенні ІТ-фахівцями професійних завдань, а також забезпечує зростання продуктивності, само-ефективності й удосконалення критичного мислення. Науковці підкреслюють, що саморегуляція є однією з ключових характеристик, необхідних для успішного програмування. Автори фокусують увагу на тих недоліках саморегуляції, які перешкоджають ухваленню ефективних рішень у галузі програмування й ІТ-технологій, та зауважують, що такі недоліки полягають у відсутності послідовної, дисциплінованої саморегуляції під час вирішення проблем та недостатності критичного мислення.

Отже, крім суто професійної підготовки, накопичення професійних знань та формування вмінь і навичок, набуває актуальності психологічний моніторинг ступеня розвитку професійно важливих якостей, до яких слід віднести здатність критично мислити, спроможність підтримувати оптимальне функціонування всіх ланок саморегуляції та баланс її фокуса.

ВИСНОВКИ. Теоретичний аналіз наукових публікацій дає змогу стверджувати, що

такі психологічні феномени, як саморегуляція та критичне мислення, є актуальним предметом досліджень сучасних науковців. Саморегуляція виступає однією із центральних складових критичного мислення, а взаємодія цих феноменів посилює ефективність функціонування кожного з них. Дослідники висловлюють думку, що критичне мислення є особливою формою саморегуляції, яка стосується процесів, що забезпечують здатність особистості оцінювати якість інформації, спроможність виявляти її приховані сенси та відповідність реальним фактам, протистояти маніпулятивним впливам різного характеру, об'єктивно оцінювати себе і сукупність умов професійної діяльності та життєдіяльності в цілому. Особливого значення розвинуті критичне мислення та саморегуляція як його психологічне підґрунтя набувають у професійній діяльності поліції, зокрема тих її підрозділів, які не лише стикаються з великою кількістю критичних інцидентів, але й працюють у тій сфері поліціювання, яку пов'язано з використанням найсучасніших високих технологій.

Результати, отримані у власному емпіричному дослідженні саморегуляції в контексті критичного мислення у працівників підрозділів кіберполіції, свідчать про якісну своєрідність низки компонентів саморегуляції цих респондентів порівняно із цивільними працівниками, зайнятими в ІТ-сфері. Було встановлено, що кіберполіцейські є більш зорієнтованими на дію в очікуванні успіху в складних ситуаціях, пов'язаних із подоланням сильного тиску; вони характеризуються більш досконалою здатністю зберігати позитивний емоційний настрій і не втрачати мотивацію в рутинній діяльності, а також є більш здатними концентруватися на процесі діяльності й залишати поза увагою зовнішні та внутрішні подразники, які перешкоджають виконанню завдань. Працівники кіберполіції виявляють більш істотну орієнтацію на дію, сподіваючись на успіх у вирішенні ситуацій із сильним зовнішнім тиском, більшу спроможність підтримувати оптимальне функціонування всіх ланок саморегуляції в екстремальних умовах, переборювати тривогу та залишатися цілеорієнтованими у стресових ситуаціях. Ці досліджувані виявляють більшу успішність в інтеграції суперечностей, що дає змогу їм реалістично оцінювати різну суперечливу інформацію та сприймати суперечливий досвід як ознаку реального буття, критично пов'язувати його з власними цінностями та сенсами. Представникам цієї групи більш притаманні вияви фокуса профілактики в саморегуляції,

яку кіберполіцейські вважають оптимальним шляхом досягнення мети, що обумовлює необхідність усвідомленості, критичності та пильності в ухваленні рішень, системності в оцінюванні, перевірці та профілактиці помилок, які виступають суб'єктивно значущими умовами досягнення оптимального результату. Актуалізація фокуса профілактики у системі саморегуляції працівників кіберполіції породжує позитивну емоційну забарвленість результатів виконаних дій за відсутності негативних їх результатів або в разі наявності негативних наслідків стає джерелом негативних афективних переживань, що обумовлює ініціацію пильності, спрямованої на нейтралізацію імовірних втрат. Цивільним IT-фахівцям притаманна більш виражена відповідність мети діяльності суб'єктивній особистій позиції, власним потребам і бажанням, прагненням до досягнення значущих для них цілей, що поєднується з автономністю та орієнтацією на корекцію ступеня власної активності, що сприяє оптимізації процесів виконання поставлених завдань, яка реалізується шляхом планування дій та планомірного визначення послідовності цілей, конкретизації засобів їх досягнення, прогнозування вірогідних перешкод та поетапного вибудовування прийнятних стратегій їх подолання.

Отже, отримані результати свідчать про те, що критичне мислення у працівників кіберполіції та цивільних IT-спеціалістів функціо-

нує в різних саморегуляційних контекстах, специфіка яких виражається у різній активності низки компонентів саморегуляції, самоконтролю, розвитку волі, чутливості до себе, переживання загального життєвого стресу та фокуса регуляції.

Проведене нами дослідження дало змогу отримати низку нових наукових фактів, які фокусують увагу на досить новому для сучасної юридичної психології дослідницькому питанні. Водночас репрезентоване дослідження має певні обмеження. По-перше, бажано було б залучити до нього більшу кількість досліджуваних та сформувати вибірки відповідно до рівнів критичного мислення. По-друге, ми дослідили лише окремі вияви саморегуляції, тоді як цей феномен у психологічному розумінні характеризується багатовимірністю. Саме подолання цих обмежень і визначає напрями подальшої дослідницької роботи з вивчення окресленої проблеми та більш детальний аналіз особливостей функціонування і взаємодії таких психологічних феноменів, як критичне мислення та саморегуляція у представників поліцейської професії. Розгортання подальших досліджень в обраному напрямі не лише збагатить теоретичне розуміння розроблюваної проблеми, але й надасть можливість використати отримані емпіричні дані у прикладній психології поліціювання.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Гершкович В. А., Морошкина Н. В., Кулиева А. К., Наследов А. Д. Адаптация опросника Е. Т. Хиггинса по диагностике фокуса регуляции на русскоязычной выборке. *Психология*. 2019. Т. 16, № 2. С. 318–340. DOI: <https://doi.org/10.17323/1813-8918-2019-2-318-340>.
2. Головина О. Формирование критического мышления как образовательной компетенции в современной системе подготовки юристов. *Legea și Viața*. 2019. № 7/2. С. 27–30. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/27-30_25.pdf (дата звернення: 30.05.2021).
3. Евдокимова Е. А., Ламаш И. В. Полицейское образование и образованность полицейских: зарубежный опыт. *Psychology. Educology. Medicine*. 2019. № 2. С. 65–89. URL: <http://pem.esrae.ru/23-244> (дата звернення: 30.05.2021).
4. Елин Е. Н. Аналитическое мышление как особенность компетентности специалиста IT. *Вектор науки Тольяттинского государственного университета*. 2015. № 2–1. С. 78–81. URL: <https://journal.tltsu.ru/rus/index.php/Vectorscience/article/view/287/289> (дата звернення: 30.05.2021).
5. Клименко І. В. Становлення індивідуально-стильової саморегуляції та толерантності до невизначеності у поліцейських в процесі професійної підготовки. *Проблеми сучасної психології*. 2017. № 2. С. 80–86. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/1015/972> (дата звернення: 30.05.2021).
6. Коваленко А. В. Поліція як суб'єкт діяльності щодо запобігання злочинності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2016. № 24. С. 110–113.
7. Луценко Е. Л. Адаптация теста критического мышления Л. Старки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2014. № 1110. С. 65–70. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/9999> (дата звернення: 30.05.2021).
8. Митина О. В., Рассказова Е. И. Методика исследования самоуправления Ю. Куля и А. Фурмана: психометрические характеристики русскоязычной версии. *Психологический журнал*. 2019. Т. 40, № 2. С. 111–127. DOI: <https://doi.org/10.31857/S020595920004061-3>.

9. Федоренко О. І. Сутність і складові професійної культури працівників правоохоронних органів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. Вип. 4. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10594/Sutnist%20i%20skladovi_Fedore_nko_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 30.05.2021).
10. Шемчук О. М. Психологічні особливості професійного мислення фахівця. *Молодий вчений*. 2019. Т. 70, № 6. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-6-70-22>.
11. Achievement orientations from subjective histories of success: Promotion pride versus prevention pride / E. T. Higgins, R. S. Friedman, R. E. Harlow et al. *European Journal of Social Psychology*. 2001. Vol. 31, No. 1. Pp. 3–23. DOI: <https://doi.org/10.1002/ejsp.27>.
12. Arslan S. Social emotional learning and self-regulation: the mediating role of critical thinking. *International Journal of Learning and Change*. 2018. Vol. 10, No. 2. Pp. 101–112. DOI: <https://doi.org/10.1504/IJLC.2018.090935>.
13. Curmi T. Investigative Decision Making and Its Association With Critical Thinking Skills, Thinking Styles, and Law Enforcement Experience : Ph.D. Dissertation : Psychology. New York, 2021. 193 p. URL: https://academicworks.cuny.edu/gc_etds/4196 (дата звернення: 30.05.2021).
14. Deckha N. The fourth Industrial Revolution, human skills, and online learning: Notes from the higher educational experiences of police officers. *International Journal on Innovations in Online Education*. 2020. Vol. 4, No. 4. DOI: <https://doi.org/10.1615/IntJInnovOnlineEdu.2020030824>.
15. Facione P. A., Facione N. C. Critical thinking for life: Valuing, measuring, and training critical thinking in all its forms. *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*. 2013. Vol. 28, No. 1. Pp. 5–25. DOI: <https://doi.org/10.5840/inquiryct20132812>.
16. Higgins E. T., Pinelli F. Regulatory focus and fit effects in organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*. 2020. Vol. 7. Pp. 25–48. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012119-045404>.
17. Impact of self leadership on student critical thinking / A. Maksum, D. Safitri, N. Ibrahim et al. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*. 2020. Vol. 12, No. 3. Pp. 284–304. URL: [http://sipeg.unj.ac.id/repository/upload/jurnal/12333_Maksum_2020_E_R\(2\).pdf](http://sipeg.unj.ac.id/repository/upload/jurnal/12333_Maksum_2020_E_R(2).pdf) (дата звернення: 30.05.2021).
18. Kitsantas A., Baylor A. L., Hiller S. E. Intelligent technologies to optimize performance: Augmenting cognitive capacity and supporting self-regulation of critical thinking skills in decision-making. *Cognitive Systems Research*. 2019. Vol. 58. Pp. 387–397. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cogsys.2019.09.003>.
19. Kuhl J., Fuhrman A. Decomposing self-regulation and self-control: The Volitional Components Inventory // *Motivation and Self-Regulation Across the Life Span* / ed. by J. Heckhausen, C. Dweck. New York : Cambridge University Press, 1998. Pp. 15–49. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527869.003>.
20. Kuhl J., Quirin M., Koole S. L. The functional architecture of human motivation: Personality systems interactions theory. *Advances in Motivation Science*. 2021. Vol. 8. Pp. 1–62. DOI: <https://doi.org/10.1016/bs.adms.2020.06.001>.
21. Larson L. C., Miller T. N. 21st century skills: Prepare students for the future. *Kappa Delta Pi Record*. 2011. Vol. 47, No. 3. Pp. 121–123. DOI: <https://doi.org/10.1080/00228958.2011.10516575>.
22. Lau J. Y. F. Metacognitive Education: Going beyond Critical Thinking // *The Palgrave Handbook of Critical Thinking in Higher Education* / ed. by M. Davies, R. Barnett. New York : Palgrave Macmillan, 2015. Pp. 373–389. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137378057_23.
23. Leasa M., Corebima A. D., Batlolona J. R. The effect of learning styles on the critical thinking skills in natural science learning of elementary school students. *Ilkogretim*. 2020. Vol. 19, No. 4. Pp. 2086–2097. DOI: <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2020.763449>.
24. Loksa D., Ko A. J. The Role of Self-regulation in Programming Problem Solving Process and Success // *Proceedings of the 2016 ACM Conference on International Computing Education Research* (Melbourne, Australia, September 8–12, 2016). New York : Association for Computing Machinery, 2016. Pp. 83–91. DOI: <https://doi.org/10.1145/2960310.2960334>.
25. Lutfiyana E., Ardini S. N., Setyorini A. An analysis of higher students' critical thinking skills. *Unnes-Teflin National Seminar*. 2021. Vol. 4, No. 1. Pp. 243–251. URL: <http://utns.proceedings.id/index.php/utns/article/view/107> (дата звернення: 30.05.2021).
26. Mabry K. Why today's police officer should be required to be college-educated. *Campus Security Report*. 2017. Vol. 14, No. 3. Pp. 6–7. DOI: <https://doi.org/10.1002/casr.30282>.
27. Molines M., Mifsud M., Perrier A. Motivated for Serving: the Impact of Self-Regulatory Focus on Self-Sacrifice and Engagement. *Academy of Management Proceedings*. 2020. No. 1. DOI: <https://doi.org/10.5465/AMBPP.2020.12157abstract>.
28. O'Brien B., Oyserman D. The shield of defense or the sword of prosecution? How self-regulatory focus relates to responses to crime. *Journal of Applied Social Psychology*. 2010. Vol. 40, No. 8. Pp. 1849–1867. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00642.x>.

29. Phillips W. E., Burrell D. N. Decision-Making Skills That Encompass a Critical Thinking Orientation for Law Enforcement Professionals. *International Journal of Police Science & Management*. 2009. Vol. 11, No. 2. Pp. 141–149. DOI: <https://doi.org/10.1350/ijps.2009.11.2.118>.

30. Starkey L. Critical thinking skills success. New York : Learning Express, 2004. 169 p. URL: http://www.ergen.gr/images/CRITICAL_THINKING_SKILLS.pdf (дата звернення: 30.05.2021).

31. Sukartiningsih S., Sarmini S., Jacky M. What is Discovery Learning Can Grow Critical Thinking Skills? *The Indonesian Journal of Social Studies*. 2019. Vol. 2, No. 2. Pp. 87–94. DOI: <https://doi.org/10.26740/ijss.v2n2.p87-94>.

32. Tseng H. C., Kang L. M. How does regulatory focus affect uncertainty towards organizational change? *Leadership & Organization Development Journal*. 2008. Vol. 29, No. 8. Pp. 713–731. DOI: <https://doi.org/10.1108/01437730810916659>.

33. Živković S. L. A model of critical thinking as an important attribute for success in the 21st century. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2016. Vol. 232. Pp. 102–108. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.034>.

Надійшла до редакції: 02.06.2021

МЕДВЕДЕВА О. В. САМОРЕГУЛЯЦИЯ КАК КОНТЕКСТ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У РАБОТНИКОВ КИБЕРПОЛИЦИИ

Представлены результаты исследования саморегуляции в контексте критического мышления у киберполицейских. Теоретически доказано, что саморегуляция выступает одной из центральных составляющих критического мышления, а взаимодействие этих феноменов усиливает эффективность функционирования каждого из них. Отмечено, что особое значение развитие критическое мышление и саморегуляция приобретают в профессиональной деятельности полиции.

Методический инструментарий: тест критического мышления, методика исследования самоуправления, методика диагностики фокуса регуляции. Выборка: первую группу составили 47 киберполицейских, вторую – 51 гражданский IT-специалист. Эмпирически установлено, что киберполицейские демонстрируют достоверно большую выраженность самомотивации, аффективного самоконтроля, способности к концентрации, интеграции противоречий и фокуса профилактики и достоверно меньшие показатели самооопределения, саморелаксации и фокуса продвижения.

Ключевые слова: киберполицейские, критическое мышление, полиция, саморегуляция, фокус регуляции.

MEDVEDIEVA O. V. SELF-REGULATION AS A CONTEXT OF CRITICAL THINKING IN CYBERPOLICE OFFICERS

The results of a study of self-regulation in the context of critical thinking in cyberpolice are presented. It is theoretically proven that self-regulation is one of the central components of critical thinking, and the interaction of these phenomena enhances the effectiveness of each of them. It is noted that the developed critical thinking and self-regulation acquire special significance in the professional activity of the police.

The following methodological tools were used: test of critical thinking, methods of self-management research, methods of diagnostics of regulation focus. The sample: the first group consisted of 47 cyber police officers, the second - 51 civilian IT specialists. It has been empirically found that cyber police officers are more action-oriented in anticipation of success in difficult situations involving overcoming strong pressure; they are characterized by a better ability to maintain a positive emotional mood and not lose motivation in routine activities, and can better concentrate on the process of activity and ignore external and internal stimuli that interfere with the tasks. Cyberpolice officers show a greater focus on action, hoping for success in dealing with situations of strong external pressure, greater ability to maintain the optimal functioning of all parts of self-regulation in extreme conditions, overcome anxiety and remain focused in stressful situations. These subjects are more successful in integrating contradictions, which allows them to realistically evaluate various contradictory information and perceive contradictory experiences as a sign of real existence, to critically connect it with their own values and meanings. Representatives of this group are more characterized by the focus of prevention in self-regulation, which cyber police consider the best way to achieve the goal, which necessitates awareness, criticality and vigilance in decision-making, systematic evaluation, verification and prevention of errors, which are subjectively significant conditions. Actualization of the focus of prevention in the system of self-regulation of cyberprofessional workers causes

a positive emotional coloration of the results of actions in the absence of negative results, and in case of negative consequences becomes a source of negative affective feelings, which initiates vigilance to neutralize probable losses. It is noted that the deployment of further research in the chosen direction will not only enrich the theoretical understanding of the problem, but also provide an opportunity to use the obtained empirical data in the applied psychology of policing.

Key words: *cyberpolice, critical thinking, police, self-regulation, focus of regulation.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Медведєва О. В. Саморегуляція як контекст критичного мислення у працівників кіберполіції. *Право і безпека*. 2021. № 3 (82). С. 173–183. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.3.20>.

Citation (APA): Medvedieva, O. V. (2021). Self-Regulation as a Context of Critical Thinking in Cyberpolice Officers. *Law and Safety*, 3(82), 173–183. <https://doi.org/10.32631/pb.2021.3.20>.